

PRELOŽENO NA 1991?

Pred koncem leta 1982 je strokovni svet posebne izobraževalne skupnosti za družboslovje dokončno oblikoval predlog zasnov vzgojnoizobraževalnih programov usmerjenega višje- in visokošolskega izobraževanja na področju družboslovja, kamor sodi tudi socialno delo. O tem predlogu, ki je sedaj v javni razpravi, bo nato razpravljala in sklepala skupščina posebne izobraževalne skupnosti za družboslovje. Tako bo odločeno o usodi izobraževanja socialnih delavcev v naslednjem petletnem obdobju, to je od 1986 do 1990.

Strokovni svet bo skupščini posebne izobraževalne skupnosti za družboslovje predlagal naslednje programe s področja socialnega dela:

1. Program za socialno delo na stopnji višje šole; program je enovit, tj. brez dosedanjih smeri za socialno in kadrovsko socialno delo, in vodi do poklica socialni delavec. Preprosteje povedano, gre za sedanji višješolski program kot ga izvaja VŠSD, le da ne bo več delitve na smeri.
2. Program sociologija - smer za socialno delo na visoki stopnji; program vodi do poklica diplomirani sociolog smeri za socialno delo. Gre za program kot ga že sedaj izvaja FSPN in v katerega se vpisujejo poleg študentov sociologije tudi socialni delavci.
3. Programi specializacije po končani višji šoli za socialne delavce: socialno delo na področju vzgoje in izobraževanja, v zdravstvu, organizacijah združenega dela, lokalnih skupnostih, ter delo z družino in starejšimi občani.
4. Program specializacije za socialno delo po končani Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

V predlogu programskih zasnov je v vrstici, kjer je naveden naziv programa socialnega dela na višji stopnji, ob robu opomba, da se pripravlja program ^{VIS} socialni delavec za potrebe izobraževanja po letu 1990. Podobna pripomba je v vrstici, kjer je naveden naziv programa sociologija - socialno delo. To pomeni, da je v dolgotrajnem in odločilnem postopku oblikovanja predloga programskih zasnov izpadel predlog visokošolskega programa socialnega dela, ki naj bi vodil do poklica diplomirani socialni delavec in ki naj bi se začel v letu 1986, potem ko je bil v tej ali oni verziji osnutka predloga že vključen.

Končni predlog vključno z opombami, je trenuten rezultat številnih silnic, ki so ga oblikovale, med drugim tudi nemajhnega truda, ki so ga vložili delavci VSŠD in nekateri drugi delavci na področju socialnega varstva, da bi že po letu 1985 stekel visokošolski program socialnega dela. Ti dve opombi ne pomenita ustrezne mere ne za trud, ki je bil vložen, ne za težo argumentov, ki so podpirali predlog visokošolskega programa. A kot kaže, je bil tudi tokrat argument moči pomembnejši od moči argumentov. Ko pravimo "trenutni rezultat" je treba, žal, dodati, da bo ta trenutek trajal osem let, ob tem ko ni razen opombe ob robu nobenega zagotovila, da bo po osmih letih uresničeno to, kar je bilo sedaj zavrjeno.

Kot je znano, je Višja šola za socialne delavce predložila strokovnemu svetu posebne izobraževalne skupnosti za družboslovje osnutek programskih zasnov za socialno delo, ki je predvideval naslednje programe:

1. Enovit (brez smeri) vzgojnoizobraževalni program za pridobitev izobrazbe na stopnji višje šole; program naj bi vodil tako kot do sedaj do poklica socialni delavec.
2. Kot drugega je predlagala enovit vzgojnoizobraževalni program za pridobitev izobrazbe na stopnji visoke šole, ki naj bi bil nadaljevanje višje stopnje. Ta program naj bi vodil do poklica diplomirani socialni delavec.

3. Poleg teh dveh programov je predlagala nekaj programov izpopolnjevanja strokovne izobrazbe in specializacij po višji šoli. Po sodbi Višje šole za socialne delavce bi realizacija tega predloga pomenila celovito, strokovno utemeljeno, smiselno in dolgoročno rešitev vprašanja o sistemu izobraževanja socialnih delavcev.

V primerjavi s sedanjim sistemom izobraževanja socialnih delavcev bi bile novosti naslednje: na višji šoli ne bi bilo več dveh smeri, tj. za socialno delo in za kadrovsko socialno delo; uvedli bi nov visokošolski program, ki bi vodil do poklica diplomirani socialni delavec; uvedli bi programe specializacij po višji šoli, kasneje pa tudi po visoki. Predlog dopušča smer socialno delo v okviru sociologije kot smiselno usmeritev za sociologe.

Šola je ta predlog obširno utemeljila (del te utemeljitve je v članku Visokošolski program socialnega dela: resnična ali namišljena potreba, v tej številki) in s predlogom in utemeljitvijo seznanila širok krog institucij in posameznikov: pristojne organe PISA za družboslovje, SISA za izobraževanje SR Slovenije, Univerzo Edvarda Kardelja v Ljubljani, Fakulteto za sociologijo, politične vede in novinarstvo, SIS socialnega varstva in SIS socialnega skrbstva SR Slovenije, Zvezo društev socialnih delavcev, Komite za zdravstveno in socialno varstvo, Komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, Zavod za šolstvo SRS, RK SZDL in RS ZS Slovenije.

Na posvetovanje, ki ga je o tem vprašanju priredila šola (15.4. 1982) so bile vabljeni tudi vse zgoraj navedene institucije. Udeležili so se ga poleg delavcev šole, in predstavnikov institucij s področja "sociale" le še predstavnik Fakultete za sociologijo in Univerze Edvarda Kardelja. Predstavnikov obeh izobraževalnih skupnosti, komiteja za izobraževanje in zavoda za šolstvo ni bilo. Tako se je pogovor odvijal v glavnem znotraj "sociale", kjer smo lahko ugotovili visoko stopnjo skladnosti s predlogom šole, nismo pa slišali kaj dosti veljavnih nasprotnih argumentov, prav nobene pa s strani tistih, ki so bili vabljeni, pa niso prišli.

Razpravo o predlogu šole so uvrstili na dnevne rede svojih rednih sej Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo, Svet za zdravstveno varstvo in socialno politiko pri RS Zveze sindikatov, sekretariat sveta za socialno politiko pri RK SZDL in IO Zveze društev socialnih delavcev. Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo je na svoji 21. seji (31.3.1982) po razpravi ugotovil, "da je glede na potrebe združenega dela ter novih vsebin dela na področju socialnega varstva nujno oblikovati programe na področju socialnega varstva za opravljanje naslednjih del in nalog ...".

Navedeni so nazivi: diplomirani socialni delavec (zahtevnostna stopnja VII. 1 ali visoka), diplomirani socialni delavec - specialist (stopnja VII.2), socialni delavec (VI. 1 ali višja) in socialni delavec - specialist (VI.2). Republiški komite je tudi pred zadnjo razpravo o predlogu programskih zasnov na strokovnem svetu ponovno obvestil ta svet o svojem stališču, potem ko je ugotovil, da omenjenih predlogov komiteja ni upošteval. "Zato ponovno utemeljujemo potrebo po izobraževanju delavcev za delo na področju socialnega varstva, tako v obliki specializacij kot tudi na visoki stopnji izobraževanja," je zapisano v dopisu Izobraževalni skupnosti Slovenije (15.12.1982).

Svet za zdravstveno varstvo in socialno politiko RS Zveze sindikatov Slovenije je podprl predlog Višje šole: "Svet je sklenil, da podpre prizadevanja VŠSD za vsebinsko izpopolnitev programske zasnove vzgojno-izobraževalnih programov za socialno delo. Izhajal je iz dejstva, da se je vsebina socialne politike in socialnega dela v primerjavi z nekdanjim ozko skrbstvenim pojmovanjem te problematike v dvajsetih letih obstoja šole precej razširila".

Sekretariat Sveta za socialno in zdravstveno politiko pri Predsedstvu RK SZDL Slovenije je bil bolj zadržan. V razpravi (bila j# 29.9.1982) je bilo poudarjeno, stoji v dopisu, "da je predlog oz. pobuda Višje šole za socialne delavce v načelu utemeljena, zato jo je sekretariat podprl, vendar pa je potrebno problematiko celoviteje prikazati. Predvsem je treba izhajati iz potreb združenega dela in dolgoročnega planiranja. Oceniti je treba, kakšen profil socialnega delavca dejansko potrebujemo, kolikšne so

potrebe in kolikšne lahko načrtujemo za prihodnje ter na teh osnovah določiti oz. se zavzeti za spremembo študija". Ob tem je bilo prav na tej seji pojasnjeno, da je med drugimi tudi pristojni komite že ocenil, da dejansko potrebujemo profil "diplomirani socialni delavec" z visoko izobrazbo in da ga potrebuje prav združeno delo.

Na usklajevalnih sestankih s Fakulteto za sociologijo, politične vede in novinarstvo (4. in 5. II.1982) smo - kot je razvidno iz zapisnika o sestankih - "ugotovili, da je FSPN predlagala v osnutek programskih zasnov smer za socialno delo v okviru VIP sociologija (VIS), ki vodi do poklica diplomirani sociolog smeri za socialno delo; VŠSD pa enovit VIP socialno delo (VIS), ki vodi do poklica diplomirani socialni delavec; da sta oba programa odgovor na družbene potrebe - na eni strani po dvigu izobrazbene ravni za vključitev v delo na področju strokovnega socialnega dela, na drugi strani za vključitev v delo sociologov na področju socialne politike in socialnega varstva; da se predlagana programa vsabinsko ne podvajata in torej ni mogoče enega nadomestiti z drugim; program sociologija - socialno delo namreč ne zagotavlja vsebinsko ustrezne izobrazbe za vključitev v delo v poklicu diplomirani socialni delavec; za izvajanje programa socialnega dela VIS, ki ga predlaga VŠSD, pa po stališču strokovnega sveta PIS za družboslovje v sedanjem položaju ni mogoče zagotoviti ustreznih pogojev". Šoli sta se sporazumeli o nadaljnjem sodelovanju pri razvijanju obeh predlaganih programov.

Od razprav, v katerih smo sodelovali, so bile predvsem pomembne razprave v strokovnem svetu, ki je imel tudi najbolj odgovorno nalogo izdelati dokončni predlog programskih zasnov za skupščino poselne izobraževalne skupnosti za družboslovje.

Razprava je seveda potekala v znamenju prilagajanja na stabilizacijski položaj in uresničevanje zahteve po racionalizaciji vzgojnoizobraževalnih programov, kar je pomenilo skrajno previd-

nost pri uvajanju novih programov in strogo spoštovanje načela "en program za en poklic", ki naj bi izključilo vsakršno podvajanje programov. V razpravi sta se pojavljala v glavnem dva argumenta proti predlogu VŠSD:

1. da Višja šola za socialne delavce v Ljubljani nima strokovnih pogojev za izvajanje visokošolskega programa in
2. da se predlagani program podvaja z obstoječim programom sociologija - socialno delo na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

Oba ta ugovora sta šibka. Višja šola za socialne delavce je oblikovala svoj predlog v okviru akcije oblikovanja in sprejemanja zasnov vzgojnoizobraževalnih programov, ko je bilo treba povedati, katere programe potrebujemo, na kakšni stopnji in za katere poklice. Šola je predlagala program, ne izvajalcev. Skupščina posebne izobraževalne skupnosti PISA za družboslovje bo odločala o tem, ali bomo v Sloveniji po letu 1985 imeli program socialnega dela na visoki stopnji ali ne, ne bo pa še odločala o tem, kdo ga bo izvajal. Zato se argument o takšni ali drugačni strokovnosti te ali one šole ne nanaša na predmet, o katerem je v tem trenutku potrebno odločiti.

Ugovor, da se predlagani program in obstoječi program sociologija - socialno delo podvajata, preprosto ni v skladu z dejstvi, kar smo utemeljili z navajanjem predmetov, ki sestavljajo ta program. Poleg tega sta obe šoli kot v prvi vrsti pristojni strokovno presojati sestav svojih predmetnikov in porazdelitev vsebin ter možna prekrivanja skupaj ocenili, da se oba sporna programa ne podvajata.

Čeprav torej nobeden od osnovnih ugovorov proti predlaganemu programu ne velja, se predlog šole ni prebil na strani končne verzije programskih zasnov, kot jih predlaga strokovni svet.

Ta ugotovitev nas pripelje do vprašanja o tem, kako je potekala razprava, da je bil lahko njen izid izsiljen s tako šibkimi argumenti. Če izvzamemo omenjeno posvetovanje o tem vprašanju, in morda še to ali ono mnenje, bolj med zagovorniki kot med nasprotniki, se ne v strokovnem svetu ne na drugih mestih ni razpravljalo o razlogih, ki jih je šola navedla v utemeljitvi svojega predloga. Kot da je obsežna utemeljitev dekoracija, namenjena simboliziranju pomembnosti celotnega dogajanja. To besedilo je bilo pisano z namenom, da bi se o njem razpravljalo. Razpravljati o njem pa bi seveda pomenilo soočiti se s stvarnostjo, analizirati, razmišljati in se razumno odločati. To pa bi bilo v tem primeru vsekakor manj udobno in bolj tvegano kot pritrčiti večinskemu ali vplivnemu mnenju ali na kakem vrhu dogovorjeni politiki. Samo ilustracija: niti enega pisnega ugovora proti konkretnim argumentom, navedenim v utemeljitvi, nismo zasledili. Pa bi jih upravičeno pričakovali, saj so bili ti argumenti jasno in razločno zapisani in poslani na naslove kompetentnih ustanov in posameznikov.

2. Razprava je ves čas potekala v znamenju gesla "nikar nobenega širjenja programov in uvajanja novih". To geslo je spremljalo prepričanje, tudi javno izraženo, da so težnje po širjenju programov in uvajanju novih predvsem taktika, s katero si skušajo vzgojnoizobraževalne ustanove zagotoviti sredstva za obstoj v obdobju recesije. Ali gre v konkretnem primeru, o katerem razpravljamo, dejansko za te vrste težnje in taktiko, se ni potrudil analizirati nihče. Če bi to storil, bi moral pač odkriti dejansko potrebo po podaljšanju šolanja za socialne delavce (ki je pred desetimi leti že trajalo en semester več kot danes).

3. Kljub izrecnemu in jasnemu opozorilu, ki je spremljalo začetek razprave o programskih zasnovah visokega izobraževanja v strokovnem svetu, naj se sodelujoči zavedajo, da je njihova naloga presoditi upravičenost programov in da se bo kasneje razpravljalo o njihovih izvajalcih, so bili dejanski predmet razprave, pogajanj

in "usklajevanj" problemi obstoja, širjenja in krčenja šol. Predlog Višje šole za socialne delavce, da bi se uvedel visokošolski program socialnega dela, so interpretirali kot težnjo, da bi ta šola "prerasla" v fakulteto, kljub temu, da se je šola v utemeljitvi svojega predloga in kasneje domala ob vsaki priložnosti, ki ji je bila dana, lede tega jasno opredelila in zankala, da bi bil to njen osnovni cilj.

4. Razprava o programskih zasnovah je bila le prvi korak - tega ne smemo pozabiti - pri uvajanju usmerjenega izobraževanja v visoko šolstvo, prvi korak šolske reforme torej. Ob koncu prve faze smo iz odgovornih ust slišali, da si je "v tej situaciji treba prizadevati za status quo" to je, za ohranitev obstoječih programov in smeri. Geslo samovščečno premetene "Realpolitik" v jeku reformnih prizadevanj! Žal je obveljalo! Močni so kaj malega pridobili, šibki tu in tam kaj izgubili (kot npr. VŠŠD). V celoti pa je po prvem odločilnem koraku reforme ostalo v glavnem vse po starem.

Omeniti je potrebno še eno okoliščino, ki je vplivala na tak izid kot je, to je na zastopanost uporabnikov v posebni izobraževalni skupnosti za družboslovje. Tako kot so npr. v zdravstvu predvsem zdravstvene organizacije neposredni uporabniki kadrov, ki jih izobražujejo in vzgajajo zdravstvene šole, so neposredni uporabniki kadrov, ki prihajajo iz šole za socialne delavce, predvsem organizacije na področju socialnega skrbstva in varstva. V organiziranosti obeh izobraževalnih skupnosti, zdravstvene in družboslovne, pa so pomembne razlike. Zbor uporabnikov v posebni izobraževalni skupnosti za zdravstvo sestavljajo v resnici delegati zdravstvenih organizacij, medtem ko so delegati "socialne" v družboslovni skupnosti prav na redko posejani v zboru uporabnikov. Tako o izobraževanju za socialno delo v resnici ne odločajo v prvi vrsti dejanski neposredni uporabniki teh kadrov tj. delegati iz centrov za socialno delo, socialnih zavodov, šol itd. ampak v glavnem delegati z drugih področij.

Izid je torej znan: do 1990. leta še ne bo visokošolskega programa socialnega dela; predlog Višje šole za socialne delavce ni prodril. Kaj to pomeni za prihodnost vzgoje in izobraževanja socialnih delavcev in za strokovno socialno delo? Pomeni vedno večji razkorak med zahtevnostjo del in nalog, med vse pomembnejšimi in bolj številnimi pristojnostmi, ki jih imajo socialni delavci, in zahtevano ter tudi edino dosegljivo izobrazbo za vključitev v to delo. Pomeni slabše opravljeno delo in vse več tarnanja nad neusposobljenostjo socialnih delavcev ter kompetenčne konflikte. Zato ostaja uvedba visokošolskega programa socialnega dela, ki vodi do poklica diplomirani socialni delavec, še naprej prvi cilj na tem področju v naslednjih letih.

Ob tem pa ne gre zanemariti dveh pomembnih dejstev. Pridobili smo šest programov specializacij po končani višji šoli. Za te programe sicer še sploh ni jasno, kdo jih bo plačeval; prav verjetno tako kot do sedaj programe izpopolnjevanja strokovne izobrazbe udeleženci sami oziroma njihove organizacije, čeprav je bilo v začetku mišljeno drugače. Vendar pa so - ne glede na to sicer hudo sitno okoliščino - ti programi odprta možnost, ki jo velja dobro izkoristiti. So nadaljevanje izobraževanja (sicer v drugi obliki kot pri štiriletnem programu za pridobitev izobrazbe), kar pomeni, da je v resnici možno z njimi izpopolniti znanje. Imajo to prednost, da se vanje vključujejo socialni delavci iz dela, z izkušnjami pri strokovnem delu, občutljivi za probleme, odprti in kritični učenci, skratka, ti programi omogočajo tesno zvezi med teorijo in prakso. Za šolo in učitelje pomenijo pripravo na programiranje vsebine visokošolskega študija, hkrati pa že tudi ustvarjanje kadrovskega in organizacijskega zaledja za visokošolski program.

Drugo pomembno dejstvo je, da sodelovanje učiteljev VŠSD in FSPN pri izvajanju programa sociologija - socialno delo normalno poteka in da sta se obe šoli sporazumeli, da si bosta prizadevali v

prihodnje razvijati oba programa: tega, ki naj bi usposabljal za poklic diplomirani socialni delavec, in tistega, ki usposablja za poklic sociolog smeri za socialno delo. Dogovor o sodelovanju zavezuje. Terja dejansko medsebojno priznanje, predvsem priznanje specifičnosti socialnega dela ne le kot družbene dejavnosti in stroke, ampak tudi kot znanstvene discipline, terja iskrenost in dobronamernost, potrpežljivost in prilagajanje obeh strani, hkrati pa jamči strokovno kakovostno zasnovo vsebine programa in njegovo izvajanje.

Optimisti pravijo, da je to, kar se je izcimilo, boljše od tistega, kar smo želeli; pesimisti pravijo, da smo izgubili še tisto, kar smo imeli in da nam bodo prej kot v petih letih pobrali še preostanek. Realisti pravijo, da smo dosegli največ, kar je bilo v teh pogojih mogoče doseči. Delavci pravijo, da si bo treba to dobro ogledati in pljuniti v roke.

Blaž Mesec